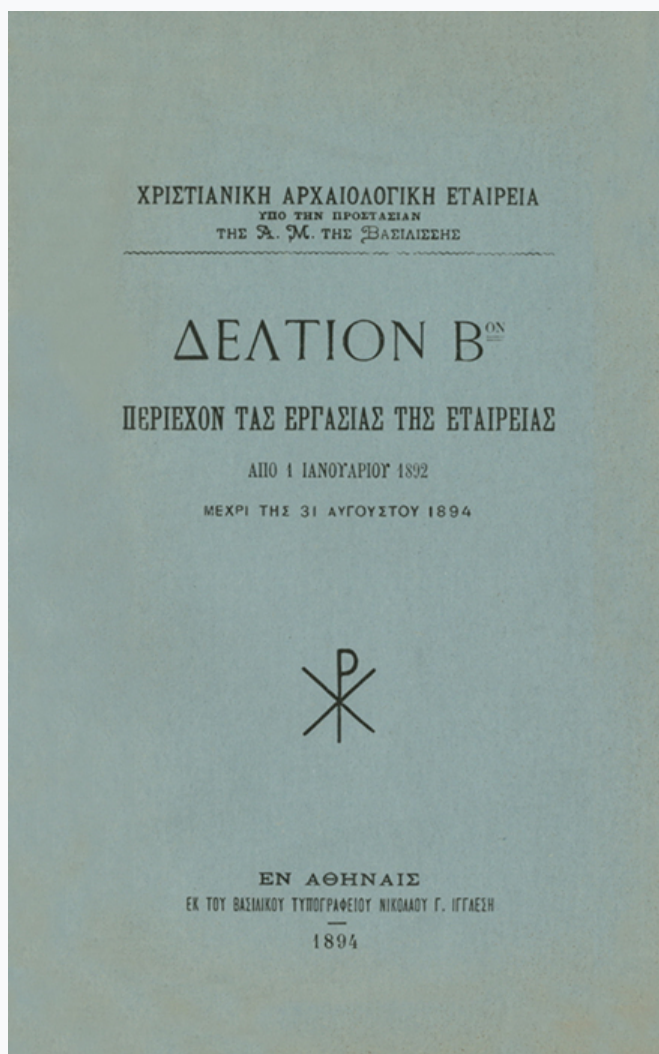

Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 2 (1894)

Δελτίον ΧΑΕ 2 (1892-1894), Περίοδος Α'

Έκθεσις της επιτροπής της Μονής του Αγίου Ανδρέου προς τον Πρόεδρον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Εμαν. ΛΑΜΠΑΚΗΣ, Κωνστ. ΠΡΙΝΟΠΟΥΛΟΣ, Π. ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

doi: [10.12681/dchae.1531](https://doi.org/10.12681/dchae.1531)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΛΑΜΠΑΚΗΣ Ε., ΠΡΙΝΟΠΟΥΛΟΣ Κ., & ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ Π. (1894). Έκθεσις της επιτροπής της Μονής του Αγίου Ανδρέου προς τον Πρόεδρον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 2, 131–134. <https://doi.org/10.12681/dchae.1531>

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Ἐκθεσις τῆς επιτροπῆς τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου
Ἀνδρέου πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Χριστιανικῆς
Ἀρχαιολογικῆς Εταιρείας

Δελτίον ΧΑΕ 2 (1892-1894), Περίοδος Α' • Σελ. 131-134

ΑΘΗΝΑ 1894

συνοφίζονται ἀρκούντως αἱ λεπτομέρειαι τοῦ ζητήματος.

Ὅπως περισωθῶσι τὰ ἀκόμη σωζόμενα εἰς τὴν Ἑλλάδα λείψανα τῶν Χριστιανικῶν Ἀρχαιοτήτων, ἀνάγκη νὰ ἐννοήσωσι τὴν μεγάλην αὐτῶν οπουδακίότητα, ἡ Ἐκκλησία, ἡ πολιτικὴ ἐξουσία καὶ ἡ κοινωνία.

ΕΚΘΕΣΙΣ

πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς
Ἑταιρείας.

Κύριε Πρόεδρε

Τὸν σεμνὸν χῶρον τῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου Ἀνδρίου ἐπισκεφθέντες τῇ ἐντολῇ τοῦ Συμβουλίου καὶ ἰδόντες τὰ σωζόμενα λείψανα τῆς ἀρχαίας αὐτοῦ εὐκλείας, παρατρέχοντες τὸ ἱστορικῶς ἔνδοξον παρελθὸν αὐτῆς, ὡς γνωστὸν εἰς ὑμᾶς διὰ τῶν ἀξιολόγων μελετῶν τοῦ τε κ. Διευθυντοῦ τοῦ ἡμετέρου Χριστιανικοῦ Μουσείου καὶ τοῦ κ. Δ. Γ. Καμπούρογλου ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Ἀθηναίων, περιοριζόμεθα ν' ἀνακοινώσωμεν ὑμῖν τίς ἡ ἀξία τῆς Μονῆς ταύτης ὑπὸ καλλιτεχνικὴν καὶ ἀρχιτεκτονικὴν ἔποψιν, καὶ τίς ὁ κατὰλληλος τρόπος τῆς διαφυλάξεως ταύτης.

Καὶ πρῶτον· ἐν τῇ ἐστιατορίῳ τῆς ρηθείσης Μονῆς εὕρηται πολλαὶ τοιχογραφίαι ΙΣ' αἰῶνος καὶ τινες μεταγενέστεραι, ὀλιγωτέρας μὲν καλλιτεχνικῆς ἀξίας, μεγάλης ὁμως σημασίας, καὶ σπανίζουσαι παραστάσεις λόγου ἀξίας Βυζαντιακῆς τέχνης. Τοῦ ΙΕ' αἰῶνος τοιχογραφίαι σώζονται μόνον τρεῖς· αὗται εἶνε κεφαλαιὸν παριστώσαι, ἡ μὲν τὴν ἁγίαν Αἰκατερίνην, αἱ δὲ ἄλλους ἁγίους. Ἡ τέχνη αὐτῶν εἶναι πολλῶ ἐξαιρετωτέρη τῶν συνήθων ἀγιογραφῶν, καὶ ἴσως αἱ μόναι, αἵτινες διασώθησαν μέχρις ἡμῶν σοβαρᾶς καλλιτεχνίας, αἱ ὁποῖαι ὑπενθυμίζουσιν ἡμῖν τὰ περί-

φημα ἔργα τοῦ ΙΕ' καὶ ΙΣ' αἰῶνος τῆς ἐνδόξου ἐποχῆς τῆς Φλωρεντιανῆς σχολῆς.

Τὰς κεφαλὰς ταύτας ὡς καὶ τὰ σωζώμενα ἔχνη τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ ἐν Ἀκροπόλει Παρθενῶνος, ὁ εὐγενὴς καὶ μέγας εὐεργέτης τῆς ἡμετέρας ἑταιρείας Λόρδος Μπιούτ, δι' ἀδράς δαπάνης ἐν πανομοιότυπῳ ἀντιγράφῳ ἐπλούτισε τὴν Χρηματοφυκτὴν αὐτοῦ Πινακοθήκην. Ἐπίσης τῆς αὐτῆς ἐποχῆς καὶ τῆς αὐτῆς καλλιτεχνικῆς ἀξίας σώζονται καὶ ἄλλα ἔργα, μολις ὅμως διακρινόμενα ἐκ τῆς βαρβάρου ἐπιχρίσεως τῆς ἀσβεστοῦ. Ἐν τῇ ἀρχιβάδι διακρίνεται ὁ ἄγγελος Μιχαήλ, ἴσως ὅμως πολὺ μικροτέρας ἐποχῆς.

Τοῦ ΙΣ' αἰῶνος ἔργα εἶναι ἡ παρχάστασις τῆς ρίζης τοῦ Ἰεσσαί, ἣτις σήμερον διὰ τὸν ἀνωτέρω λόγον δὲν διακρίνεται, ἡμεῖς ὅμως ἀπὸ τῶν παιδικῶν ἀκόμη χρόνων ὀδηγούμεθα ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν γονέων μας πρὸς προσκύνησιν, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, εἰς τὸν ναὸν, ἐνθυμούμεθα λαμπρῶς τὴν παράστασιν ταύτην.

Ἡ συμβολικὴ αὕτη παρχάστασις τῆς ρίζης τοῦ Ἰεσσαί, καθόσον ἡμεῖς γνωρίζομεν ἀφοῦ περιηγήθημεν τὰς σπουδαιότερας Μονὰς τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Πελοποννήσου, μόρον ἐνταῦθα τοσοῦτον λαμπρῶς διεσώθη καὶ εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Ὑμηττοῦ Μονὴν τῆς Καισχυριανῆς, ἣτις ὅμως εἶναι πολὺ μικροτέρα καὶ οὐδόλως ἔχει τὴν ἀξίαν, ἣν ἔχει ἡ ἐν τῷ ἐστιατορίῳ τῆς Ὀσίας Φιλοθέης παράστασις τῆς ρίζης τοῦ Ἰεσσαί.

Διὸ, κ. Πρόεδρε, προτείνομεν, ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐν τῷ ἐστιατορίῳ εἰκονας, ὅπως αὗται ἐκτοιχισθῶσι μετὰ πάσης προσοχῆς καὶ κατατεθῶσιν εἰς τὸ ἡμέτερον Μουσεῖον ἵνα χρησιμεύσωσιν ὡς βάσεις τῆς Πινακοθήκης ἡμῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ρίζα τοῦ Ἰεσσαί ἔνεκα τοῦ μεγέθους αὐτῆς δὲν δύναται νὰ ἀποτοιχισθῇ ὁλόκληρος, ἀνάγκη νὰ διαιρεθῇ εἰς τεμάχια, ἀφοῦ πρῶτον ἀφαιρεθῇ ἐξ αὐτῆς ἡ ἀσβεστος. Τὰ περὶ τῆς ἀποτοιχίσεως θέλει κανονίσῃ ἰδιαίτερα σπουδὴ καὶ μελέτη Ταῦτα περὶ τοῦ ἐστιατορίου. Ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου ὑποστὰς τρεῖς καταστροφάς, εἶναι συμπλήμα πολλῶν αἰώνων ἀπὸ τοῦ ε' ἢ 5' αἰῶνος μέχρι τῆς ιε' ἑκατονταε-

τηρίδος, ὑποδομημένος κατὰ τὸ δρομικὸν σύστημα τῶν Βασιλικῶν στοῶν, καὶ ὁ μόνος μέχρις ἡμῶν περισωθεὶς τοιοῦτος ναὸς ἐν Ἀθήναις καὶ κατ' ἀπομίμησιν τοῦ ὁποῖου ἀνήγειραν οἱ Δυτικοὶ τὸν ἐνταῦθα καθεδρικὸν αὐτῶν ναὸν τοῦ ἁγίου Διονυσίου.

Αἱ τοιχογραφίαι τοῦ ναοῦ, ὀλίγισται σωζόμεναι, καὶ αὗται σχεδὸν κατεστραμέναι ἐν τῷ ἱερῷ βήματι, οὐκ ὀλίγην τὴν καλλιτεχνικὴν αὐτῶν ἀξίαν ἔχουσιν. Ἐν τῇ κεντρικῇ κόγχῃ ἡ Πλατυτέρα μετὰ τῶν ἀγγέλων ἐπὶ θρόνου καθημένη, εἶναι ἔργον λαμπρᾶς τέχνης, ἣν ὁ Λουδοβίκος Θείσιος ἀντέγραψε πιστότατα. Κάτωθεν ταύτης, ἡ Μετάδοσις τοῦ Κυριακοῦ σώματος, ἣν ἐπίσης ὁ Θείσιος ἐμελέτησε καὶ ἐν τῷ ἐν Πέτρουπόλει ἀνακτορικῷ ναῷ ἐξετέλεσε· κάτωθεν δὲ πάλιν τῆς παραστάσεως ταύτης ἀπεικονίζονται οἱ ἱεράρχαι ἐν μεγαλοπρεπεῖ στάσει οὐδαμοῦ διεσωθέντες τύσον καλῶς, (οἱ ἐν τῇ Μονῇ τῆς Φανερωμένης ἐν Σαλαμίνι εἰκονιζόμενοι ἱεράρχαι τυγχάνουσιν κατωτέρας καλλιτεχνικῆς ἀξίας).

Ἐν τῇ ἱερᾷ προθέσει ὡσαύτως εὐρίσκονται τοιχογραφίαι, κατωτέρας μὲν τέχνης τῶν προηγουμένων, ἀλλὰ λίαν πεφίεργοι διὰ τὴν παράστασιν καὶ διὰ τὴν διάθεσιν (composition) αὐτῶν. Ἐν Ἑλλάδι οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ εἶδομεν τοιοῦτον θέμα παριστάμενον. Περὶ τῶν παραστάσεων τούτων ὁ κ. Διευθυντὴς τοῦ ἡμετέρου Μουσείου θέλει ὁμιλήσει ὑμῖν ἐν ἐκτάσει. Ἐπίσης ἐν τῷ ναῷ εὗρηται γλαφυρώτατα κοσμήματα ἐν πρωτοτύπῳ, καὶ ἰδίως ἐφιστῶμεν ὑμῖν τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῆς κυρίας εἰσόδου εἰς τὸ ὑπέρθυρον, ἐνθα δεξιᾷ μὲν παρίσταται Πένρος καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀνδρέας ῥίπτοντες τὰ δύκτια, ἀριστερᾷ δ' ἑτέρα σχετικὴ, καὶ ἐν τῷ μέσῳ ὁ μαρτυρικὸς θάνατος τοῦ πρωτοκλήτου Ἀποστόλου· περὶ δὲ τῶν παραστάσεων τούτων εἰσι λαμπρότατα βυζαντινὰ κοσμήματα μεγίστου ἐνδιαφέροντος καὶ μεγίστης καλλιτεχνικῆς ἀξίας.

Ἦδη λέγομεν ὑμῖν, κ. Πρόεδρε, τίνι τρόπῳ εἶναι δυνατόν νὰ διατηρηθῶσι ταῦτα. Καὶ πρῶτον, ὁ μὲν ναὸς πρέπει νὰ συμπληρωθῇ, ἢ μᾶλλον στεγασθῇ, ὡς ἀρχικῶς εἶχε, συμφώνως τῷ δρομικῷ αὐτοῦ ρυθμῷ μετὰ πάσης τῆς προσοχῆς καὶ ἀκριβοῦς μελέτης, ὡς θαυμα-

εἰως συνεπληρώθη ὁ Ναὸς τοῦ Ἀγ. Νικοδήμου, ὅστις πολὺ περισσώτερον τούτου ἦτο κατεστραμμένος.

Αἱ μὲν σωζόμεναι τοιχογραφίαι, ἀφοῦ δι' ἐπιτηδείου τρόπου καθαρισθῶσιν ἐλαφρῶς, καὶ λίαν προσεκτικῶς ἐπιδιορθωθῶσι, τὰ δὲ ἐπίλοιπα μέρη τοῦ ναοῦ διακοσμηθῶσιν, ὡς τῷ Ἀγίῳ ἡμῶν Μητροπολίτῃ δόξει, καὶ ὡς ἐν τῷ Ρωσικῷ Ναῷ ἐγένετο, ἔνθα αἱ μὲν διασωθεῖσαι τοιχογραφίαι, αἵτινες, ὡς γνωστὸν ὑμῖν, κ. Πρόεδρε, κατὰ πολὺ εἰσὶν ὑποδεέστεραι τῶν τοῦ Ἀγ. Ἀνδρέου, μετὰ μεγίστης προσοχῆς διεφυλάχθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Ἀντωνίνου καὶ ἐπιτηδεῖως ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Χατζηγιαννοπούλου τότε ἐπιδιορθώθησαν.

Αἱ δὲ ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Λαμπάκη ἀνακαλυφθεῖσαι κατακόμβαι, δὲν ἀμφιβέβηκεν ὅτι θὰ διαφυλαχθῶσιν ὡς ἔχουσαι ἰθνηκὴν σημασίαν, καὶ ἐπιδεικνύουσαι τὰς φιλανθρώπους πράξεις τῆς Ἀγ. Φιλοθέης, ἔνθα ἔκρυπτε τὰς Παρθένας ἐκ τῆς ἀτιμώσεως τῶν Τούρκων.

Τοιοῦτος ὁ ἱερὸς οὗτος χώρος καὶ τοιαῦται αἱ δυνατόν γενέσθαι ἐπισκευαὶ, ἄς, φρονοῦμεν ὅτι, ὁ Σεβασμιώτατος ὑμῶν Ἐπίτιμος Πρόεδρος, θέλει λάβει ὑπ' ὄψιν ὡς ἐμπορούμενος ὑπὸ ζήλου διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, τὸ ἔθνος καὶ τὴν Ἱστορίαν τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς, ἥς προΐσταται.

Ἀθῆναι τῇ 18 Μαρτίου 1892.

Ἡ ἐπιτροπὴ

ΕΜΑΝ. ΛΑΜΠΑΚΗΣ

ΚΩΝΣΤ. ΠΡΙΝΟΠΟΥΔΟΣ

ΣΠ. ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ